

הם רצו להוכיח שוחד. לא שוחד המכור באישי
הבהול של מכירת ים לבוק כמחיר מופלע. ענין
חתם של שר התקשורת או וראש הממשלה ענין
היום נתניהו, אלא שוחד "ספירתי" של אלוביץ'
למשפחת נתניהו: סיקור חיובי ומלטף של העית
ראש הממשלה באתר חדשות כאן. כמובן, ש
לא ייפלא כי רבים כרשות נייע בהודו ובסני
מוטרים מהכיוון ומהאפי שקיבלה בארצות
החקירה. הם חוששים מ"העמדת הרבים על
הראש": מחקירה כלכלית המעוגנת עמות בני
ברות ובנתונים היא הפכה לחקירה תקשורתית
המתבססת על פרשנות לתכנים שהועלו באתר
חדשות. ממליצים להחזירה לנתניו המיוזני: אם
יש כאן סימן לשוחד, מקבל הכסף הוא המשוחד
והנותן הוא המשחה.

האריסים החדשים

פרופ' רחל אלטרמן, חוקרת בכירה במסד
שמואל נאמן למחקר מדיניות לאומית שבני
כניון והסמכות בה' הריעה למדיניות קרקע
ושיכון, נסערת. עיניה מקרינות רשפי כעס.
היא ועמיתתה, פרופ' מיכל פלגי מאוניברסיטת
חיפה, השלימו מחקר מקיף, ראשון מסוגו בארץ,
על זכויות בקרקע ובדיוור של המגזר הכפרי
והשוואתן עם המצב במדינות OECD. מטען
המחקר - שהוגש למשרד החקלאות - מקוטטים
אותה, והיא נותנת להם ביטוי מילולי הרת
תקינות פוליטית לא מעניינת אותה; כשם שגב
היא לא תיכנע למיתוסים שקריים. "המגזר הכ
פרי בארץ", היא אומרת, "מופלה לרעה כפי שלא
מופלה מגזר כפרי באף מדינה מפותחת. קיבני
צים ומושבים סובלים מאפליה שלטונית מכוונת
שמקורה ברעות קדומות ובדימוי נטולף. כלפי
הקיבוצניקים והמושבינים משתמים בשפת
גינויים המזכירה ולו כמעט את השפה שבה תר
קפים האנטישמים את היהודים. מתארים אותם
כעשירי הארץ הסוחטים את הקופה הציבורית
וגוללים פרווילגיות על חשבון אחרים - כפי
עה שהמציאות הפוכה. המגזר הכפרי בישראל,
מקיבוצי ספר עד מושבי עולים, נרמס על ידי
מדיניות קרקעית של ממשלות ורשויות ומחלש
כלכלית, חברתית הפוליטית. כה מחולש שווה,
בלתי ברירה, על מרבית זכויותיו". במחקר נמצא
כי "סל הזכויות" לקרקע ודיוור של החקלאים
בישראל נמוך ב-50% עד 80% מ"סל הזכויות"
של חקלאים בכמה מדינות OECD כמו פורטוגל,
ספרד, צרפת, איטליה, הולנד, פולין והונגריה.
מה גורם לפער כה גדול בין הזכויות הבשרי
סיות של החקלאים בהתיישבות עובדת בארץ
מול המערב?
אלטרמן: "הבעלות הלא מוסדרת והלא כסור
חה על הקרקע. משטר המקרקעין בישראל מקנה
זכויות מועטות לחקלאים וחוגר באופן קיצוני
מהמקובל ברוב המדינות המפותחות. בהקשר
הקרקעי, חברי ההתיישבות העובדת למעשה
מקבילים לאריסים. הסדר משפטי כזה של ארי
סות כבר מזמן לא קיים בארצות OECD.
המדיניות היא לתת זכויות יציבות וברורות
במקרקעין ובדיוור. אצלנו להפך".
"הבעלות על הקרקע", מסבירה אלטרמן, "הי
שמשת גם יועצת למוסדות כלכליים בינלאומיים
כמו הבנק העולמי, האו"ם, ארגון המזון העולמי
ו-OECD, היא יסוד היסודות של הקניין הפרטי.
הבעלות על נדל"ן מאפשרת בין השאר לקבל
הלוואה כנגד משכון, להבטיח קיום מינימלי לעת
זקנה ולהוריש רכוש כלשהו לילדים. הממשלות
בישראל הבינו זאת, ובאמצעות רשות מקרקעי
ישראל ניהלו מדיניות ברורה של הפרטה וחלול
של קרקע למגורים במגזר העירוני. "החלטה
אחר החלטה", אומרת אלטרמן, "הכירה המדינה
בזכויות של דיירים במגזר העירוני לקרקע
לאומית עליה בניית דירותיהם ואיפשרה להם
לממש זכויות אלו בעלות זניחה. לא כך במגזר

שאל אלוביץ', כיום שם מוכר בכל בית
בישראל, היה איש עסקים קטן ולא מוכר בשקנה
באוקטובר 2009 את גרעין השליטה בחברת
בוק. המוכרים היו חברי הקבוצה שקנתה 30%
פלוס ממניות בוק מהמדינה והעבירה את הכסף
לחסך הכללי באוצר ב-11 באוקטובר 2005: איש
העסקים האמריקאי ממוצא ישראלי חיים סנ,
קרן הון הפרטית האירופית איפקס והמשיקיע
הישראלי מורי ארקין. "ההפרטה היא של בוק",
כתבתיו או, "הוצגה לציבור כצעד גדול להחלת
שירותי הטלקומוניקציה בישראל. ההצגה הייתה
הפרטה. האוצר מכר את השליטה בבוק כאחרון
הסוחרים לכל המרבה במחיר ולא לכל המרבה
בהחולה עתידה של שירותים לצרכנים. קבוצת
אייפקס סבד ארקין", כתבתיו, "קנתה את הש'
ליטה בבוק לפי שווי של 14.3 מיליארד שקל,
ומכרה אותו לאלוביץ' לפי שווי של 22 מיליארד
שקל. ההפרסה לא כולל את הדיבידנדים שהחברה
חילקה מהרווחים השוטפים וההפתחות בהונה
העצמי: 8 מיליארד שקל על פני ארבע שנים,
שיא ישראלי".

מה הגיע את אלוביץ' לקנות את השליטה
בבוק במחיר שיא בעודו חסר אמצעים כספיים
לשלם תמורת שיא בעודו חסר אמצעים כספיים
ולכן נאלץ לממן אותה בלקיחת חובות גדולים
ושימוש מראש בדיבידנדים ובעודפים חשבוניים
שהכניסו לסתתרו במאזן בוק? היוזרה, השאיפה
להיות מלך התקשורת הישראלית. ראו גם
להעיר כי אלוביץ' קנה את מניות בוק באמצעות
חברות בשליטתו החלקית, כך שבשרשו החוקי
כירוי כעשירית מהון החברה בלבד.
לא הייתי ב-2009 אופטימי ביחס להתנהלותו
העתידה של אלוביץ' כשליט בבוק. היינו רוצים
שבעלי השליטה החדשים של בוק, כתבתיו,
"ישקיעו יותר בחברה ויחלבו אותה פחות". אבל,
הזהרת, זה לא מה שצפוי לקרות: "המשקיעים
הזרים עוזבים, המקומיים תופסים את מקומם,
והם כבר יראו לך שהתחרות בענף תישאר על
האש הכי קטנה שרק אפשר".

ובאמת, הם דאגו לכך לעצמם. כדי לפרוע
את החובות הכבדים המשיכה משפחת אלוביץ',
בהסכמה מקוממת של הדירקטוריון, לכפות על
בוק חלוקת דיבידנדים בשיעורים בלתי סבירים
ובלתי מוצדקים כלכלית ועסקית. כל הרווח
הגני של בוק חולק לבעלי המניות. ההשקעות
ההכרחיות בתשתית מומנו על ידי אשראי מבי
נקים ובעיקר על ידי מכירה מסבית של איגרות
חוב. בסוף ספטמבר בשנה שחלפה דיווחה בוק
לבורסה על חובות מצטברים של 13 מיליארד
שקל (מהם 8.5 מיליארד שקל למחזיקי איגרות
חוב) מול הון עצמי של 1.9 מיליארד שקל.
מינוף מטורף. לפי הרווח, מדי שנה תירדש בוק
לפרוע חובות ולשלם ריביות ב-1.2 מיליארדי
שקל - כשרווחיה מהפעילות השוטפת, הכוללת
את חברת הלוויין ים, צפויים להתכווץ במהירות.
המצוקה הובילה את אלוביץ' לבקש ברהיפות
אישור למיזוג מלא של ים בבוק. בוק מחזיקה
בממניות ים בשיתוף עם חברות פרטיות בשלי
טה של אלוביץ'. הסידור המזור הוא אושר על
ידי הרגולטורים. מאזה שהשווי הכלכלי האמי
תי של ים, חברה בלתי רווחית בעליל הפועלת
בסביבה תחרותית מחריפה, היה אפסי, אלוביץ'
היה צריך לשלם לבוק כרי שוו תסכים לקחת
ממנו את הנטל של ים. בפועל, הצליח האיש
לשכנע את הדירקטוריון של בוק לשלם בעבור
ים מאות מיליוני שקלים בהסתמך על תרגילים
בחשבונאות למתחילים, ומגובה באישור שיינתן
לבסוף על ידי הרגולטורים, המועצה לשירותים
בכללים ולוויין ומשרד התקשורת.

האישורים הללו הם כעת נושא החקירות
היה רשות ניירות ערך והמטטרה. לרשות כבר
כבדים נגד בכירי בוק, מנהלים, בעלי שליטה,
דייקטורים ומנכ"ל משרד התקשורת. אלא של
מישהו במטטרה, ובפרקליטות, לא היה די בכך.

תיק סגור, פתוח

לרשות ני"ע כבר היה תיק ראיות
מוכן בפרשת בזק, אבל במטטרה
ובפרקליטות רצו להוכיח שוחד
"ספרותי": סיקור מלטף של
ראש הממשלה ורעייתו באתר
חדשות • וגם: מחקר חדש של
פרופ' רחל אלטרמן מהטכניון
מוכיח: המגזר הכפרי החקלאי
בישראל מקופח ומופלה לרעה

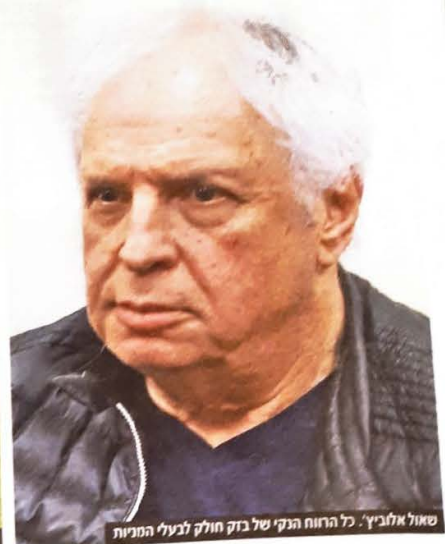

יליסם אילן (ניו יורק)

פרופ' רחל אלטרמן. "להעצים את המגזר הכפרי, לא לחסלו"

"המדינה מערימה קשיים מיוחדים על קיבוצים ומושבים שחוצים להתרחב"

שואל אלביץ'. כל הרווח הניק של בוק חולק לצעיל המוניות

אלוביץ' שיכנע את דירקטוריון בזק לשלם בעבור יס מאות מיליוני שקלים בהסתמך על תרגילים בחשבונאות ואישור הרגולטורים

פרופ' רחל אלטרמן: "צריך לתת למגזר הכפרי אותן זכויות מקרקעין כמו לעירוני כי נכון לעכשיו, המגזר החקלאי מסבסד את העירוני"

"אם וכאשר הרשויות יצליחו לסלק את ההתיישבות העובדת מהקרקע החקלאית ישתלטו עליה תאגידים ללא זיקה לרעיון השיתופי"

הקיבוצים לא קנו את הקרקע שעליה הם יושבים ושאותה עיבדו ומעבירים לא בגלל מחסור באמי צעים כספיים: בעת הקמתם היה שווי הקרקעות הללו אפילו גבוה יותר על הקנייה בגלל איריאולוניה, בגלל השקפת עולם ציונית-שיתופית. בעת מענישים אותם עליה?

למדינה יש זכות להפקיע קרקע?
 "הפקעה של קרקע חקלאית במסגרות של ההתיישבות העובדת לא נחשבת אצלנו, במדינה משפטית, כ'הפקעה', אלא כהפעלה של סעיף 'ההשבה' של הקרקע למדינה, הכלול בחוק הש' כירות והחכירה. אחרי פסיקת בג"ץ הסמיכה את עצמם מוסדות המדינה לקחת קרקע חקלאית בכפייה תוך תשלום פיצוי וניח עד אפס. במשטר המוקדמי משיגים צדק כלכלי באמצעות מיסוי, לא באמצעות הפקעה. כששווי הקרקע החקלאית עולה, אפשר להטיל עליה הטל השבחה אפילו של 100%. אבל להשאיר אותה בידו מי שמחזיק בה בנכוח."

המדינה מערימה קשיים מיוחדים על קיבוצים ומושבים המעוניינים להתרחב, מספרת אלטרמן. גם בהשוואה לעירוניות הפיתוח, דופי קיים בגודל את קיבוצי הספר ואת מושבי העיר לים, היא מוסיפה בשפה לא אקדמית. לדבריה, המשך המדיניות הקרקעית "ההורסנית" יגרום להתרששות כלכלית וחברתית של המגזר הכפרי ויעודד "חקלאות תאגידית": מעבר לתות חקלאיות גדולות בבעלות תאגידים. "אם וכאשר הרשויות יצליחו לסלק את ההתיישבות העובדת מהקרקע החקלאית ישתלטו עליה תאגידים, היא מחזירה, "תאגידים ללא זיקה לרעיון השיתופי שפיתח בארץ חקלאות נהדרת. הורסים את השיטות את מה שעוד נשאר מהמופת הישראלי של חיים בקולקטיב חקלאי."

מה חייט עושה אחרת?
 "חייט" מפעלת להעצמת המגזר הכפרי ולא להיסול. מעניקה לו אותן זכויות בגלל" כמו למגזר העירוני. כי נכון לעכשיו, המגזר החקלאי מסבסד את העירוני."

כתוב במסקנות המחקר החדש: "מחיר כל-כדי ואישי כבד משולם על ידי מיעוט - חברי המושבים והקיבוצים - לטובת תרשי הערים, ולא לטובת התכנון והבינוי העירוני הרצויים." זהו אבסורד.

פרופ' אלטרמן 14 רעות קודמות נגד קיבוצים ומושבים ומחזקת אתן בקו ארום עבה. אלטרמן: "לו ישראל הייתה חברה בבית הדין האירופי לזכויות אדם הייתי ממליצה למגזר הכפרי שלנו להגיש תלונה נגד הממשלה על רמיסת זכויותיה. אין לי ספק שהיה זוכה במשפט". גם במסגרת המדיניות הכללית של בעלות לאומית על הקרקע, "אין כל הודקה לכך שבעלות הלאומית של החקלאים תן בדרך כלל חלשות ולא זכויות."

הרע במיעוטו

פרופ' אלטרמן לא נלהבת. בלשון המעטה, מדירר מודל להשכרה כפתרון למצוקת הדיור במקרה הטוב וה'פתרון ומני'. אלטרמן: "מדיניות של השכרה מסובסדת ויצרת שתי קבוצות של אזרחים במדינה אחת: בעלי גרל"ן וחסרי גרל"ן. המצב לא רצוי חברתית וכלכלית. לא אני כמדורת בתוכנית למתן סובסידיה לרכישת דיור ראשונה דוגמת 'מחיר למשתכן'. גם אם התוכנית מובילה לעיוותים מסוימים, היא הרע במיעוטו. היא עדיפה על מענקים חקציביים ארוכים לזימים ולקבלנים שסיכמו לבנות לה שוכה מוחלט". "הישראלים", אומרת פרופ' אל' ככלכלי, הם שדירה שוכרה לא יכולה לתת. אותו ביטחון ששולל מהמגזר הכפרי."

אבל הקיבוצים והמושבים קיבלו בחביבה קרקע חקלאית. והנה, החקלאות נגמרת.
 "בעולם כבר נהוגה ההפרדה בין כפר לחקלאות, ורצוי לעשותה גם בארץ. משום שרוב תושבי המגזר הכפרי לא יכולים להתקיים מחקלאות, צריך לאפשר להם שימושים אחרים בקרקע כדי שימשיכו להיות כפריים. כך נהוג בעולם המתקדם. צריך להשתחרר את החקלאי מתסביך הקנאה כלפיהם. אין במה לקנא. קיומו של כפר חיוני לקיומה של מדינת ישראל."

אבל הקרקעות לא שלהם, הם של בולגה.
 "גם הקרקע הלאומית שעליה נבנו השיכונים והשכונות ברחבי המדינה היא 'של בולגה' - ובכל זאת לדייריהם מוסדות בהורגה בעלות מלאה עליה, כמעט ללא תשלום. ניתנו להם זכויות שגשגולות מהכפריים. אתה יודע למה

הכפרי כאן גם המדינה וגם בני המשפט מנעו מהחקלאים זכויות לארצה עליה התיישבו אותה עובדי למעשה נישלו אותם ממנה."

במסגרת המחקר נעדר גם סקר עמדות של חברי מושבים וקיבוצים. עולה ממנו ממצא מפתיע: רובם לא תומכים בהמשך הבעלות הלאומית על הקרקע, מעוניינים בהפרטתה. "מתוך ההשוואה הבינלאומית", נכתב בסיכום המחקר, "עליה הצורך לבחון מחדש את עקרונ הבעלות הלאומית על הקרקע. בארצות אחרות לא נהוגה בעלות לאומית או אפילו לא מוניציפלית על קרקע חקלאית. מדיניות המסורת אשר היו בסיס לבעלות זו ניתנת להשגה בהרשים אחרות, 'עילות יוצאי'."

פרופ' אלטרמן לא מססת לבקר בחריפת את חלשת בג"ץ בעניין הקרקעות במושבים וקיבוצים מ'2002, שבשם 'המושב המעורפל של צדק חלוקתי שלא מתייחס למוש' רבר', כדבריה, ביטל החלטה של רשות מקרקעי ישראלי שהייתה בהן משום חברה חקיקת מוגבלת בזכויות החקלאים על הקרקע. הם נותרו מאן, לדעתה, "מופלים ומקופחים בהשוואה לר' לר' העירוניים". השנים 2002 עד 2012 היו העשור האבוד של בנייה למגורים: בנו פחות מדי, במיוחד בשולי הערים.

מה הסיבה? לא חיתנה ראייה נכונה של המצב בבנייה וחיפץ?
 "גם זה. המערכת הלאומית של חיוני תכנון הבנייה למגורים לא פעלה כמצופה ממנה, כשלה בחריכת ההתפתחות. לכך נוספו החלשות בג"ץ שחיסלו חלכה למעשה את הבנייה בשולי הערים. פוטנציאל הבנייה שלחן לא נבזל. מישור השב שבאמצעות משפטיים אפשר להעביר את הנכסים הקרקעיים המדוניניים של הקיבוצים והמושבים לבעלות אחרת. רק שלא היו להם נכסים וחבל קפא."

מרוץ אם כן קולם לא נשמע ברמה, שאלתי את פרופ' אלטרמן. הרי אנחנו חיים בחברה שבה כל כובצה וכל קהילייה מנספנות בלי סוף כשלושים 'קופחו אותנו', 'מגיע לנו'. כי מש' ריה הממשלה ענינם אותה, עונה אלטרמן, רעת הקהל מוסתה וניגים הקול העירוני פיתה קנאה כלפיהם. ולכן הכפריים לא רואים שום טעם ל'מ' את. במצב שחבינה להרצאותיה בנושא מונה